נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע: סרמ"ש בנק"ש סימן: ר"א בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אסור לבצוע וכל הבוצע ה"ז חוטא וכל המברך את הבוצע הרי זה מנאץ ועל זה נאמר [1]בוצע ברך נאץ ה' אלא יקוב הדין את ההר שנאמר [2]כי המשפט לאלהים הוא וכן משה היה אומר יקוב הדין את ההר אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום ומשים שלום בין אדם לחבירו שנאמר [3]תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון ר' אליעזר אומר הרי שגזל סאה של חטים וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ ועל זה נאמר ובוצע ברך נאץ ה' רבי מאיר אומר לא נאמר בוצע אלא כנגד יהודה שנאמר [4]ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו וכל המברך את יהודה הרי זה מנאץ ועל זה נאמר ובוצע ברך נאץ ה' רבי יהושע בן קרחה אומר מצוה לבצוע שנאמר [5]אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם והלא במקום שיש משפט אין שלום ובמקום שיש שלום אין משפט אלא איזהו משפט שיש בו שלום הוי אומר זה ביצוע וכן בדוד הוא אומר [6]ויהי דוד עושה משפט וצדקה והלא כל מקום שיש משפט אין צדקה וצדקה אין משפט אלא איזהו משפט שיש בו צדקה הוי אומר זה ביצוע אתאן לת"ק דן את הדין זיכה את הזכאי וחייב את החייב וראה שנתחייב עני ממון ושלם לו מתוך ביתו זה משפט וצדקה משפט לזה וצדקה לזה משפט לזה שהחזיר לו ממון וצדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו (וכן בדוד הוא אומר ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו משפט לזה שהחזיר לו את ממונו וצדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו) קשיא ליה לרבי האי לכל עמו לעניים מיבעי ליה אלא (רבי אומר) אע"פ שלא שילם מתוך ביתו זהו משפט וצדקה משפט לזה וצדקה לזה משפט לזה שהחזיר לו ממונו וצדקה לזה שהוציא גזילה מתחת ידו רבי שמעון בן מנסיא אומר שנים שבאו לפניך לדין עד שלא תשמע דבריהן או משתשמע דבריהן ואי אתה יודע להיכן דין נוטה אתה רשאי לומר להן צאו ובצעו משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה אי אתה רשאי לומר להן צאו ובצעו שנאמר [7]פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש קודם שנתגלע הריב אתה יכול לנטשו משנתגלע הריב אי אתה יכול לנטשו (וריש לקיש) אמר שנים שבאו לדין אחד רך ואחד קשה עד שלא תשמע דבריהן או משתשמע דבריהן ואי אתה יודע להיכן דין נוטה אתה רשאי לומר להם אין אני נזקק לכם שמא נתחייב חזק ונמצא חזק רודפו משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה אי אתה יכול לומר להן איני נזקק לכם שנא' [2]לא תגורו מפני איש ר' יהושע בן קרחה אומר מניין לתלמיד שיושב לפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר מניין שלא ישתוק שנאמר לא תגורו מפני איש רבי חנין אומר לא תכנים דבריך מפני איש ויהו עדים יודעים את מי הן מעידין ולפני מי הן מעידין ומי עתיד ליפרע מהן שנא' [8]ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' ויהו הדיינין יודעין את מי הן דנין ולפני מי הן דנין ומי עתיד ליפרע מהן שנא' [9]אלהים נצב בעדת אל וכן ביהושפט הוא אומר [10]ויאמר אל השופטים ראו מה אתם עושים כי לא לאדם תשפטו כי (אם) לה' שמא יאמר הדיין מה לי בצער הזה ת"ל (א) עמכם בדבר משפט אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות היכי דמי גמר דין אמר רב יהודה אמר רב איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי אמר רב הלכה כרבי יהושע בן קרחה איני והא רב הונא תלמידיה דרב הוה כי הוה אתו לקמיה דרב הונא אמר להו אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו מאי מצוה נמי דקאמר רבי יהושע בן קרחה

מצוה

לפרש דדוקא נקט בחזקת הבתים (ב"ב דף מ. וסס) קנין בפני שנים אבל אי ליכא ב' אין הקנין קנין דהא מסקינן הכא דפשרה צריכה קנין ואפילו הכי קאמרי רבנן פשרה ביחיד והא דנקט התם בפני ב' משום דאין צריך לומר כתובו ואין ראיה מכאן כלל דיכול להקנות בפני שנים לקיים הפשרה שעשה ביחיד ור"ת היה מדקדק מדאמרינן בפרק הזהב (ב"מ דף מו. וסס) היה עומד בגורן ואין בידו מעות כו' ואי אמרת מטבע ניקנה בחליפין ניקני ליה מעות אגב סודר ופשוט מינייה דאין ניקנית בחליפין דדוחק היה ליה לאוקמי בגברא ערטילאי והשתא אמאי לא משני כגון דליכא תרי ואין קנין מועיל אלא בפני שנים אלא ש"מ דולאי מהני ויש דוחין משום דסתם גורן מלויין בה בני אדם:

נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע. כגון שכבר דקדקו בדין היטב וכמו גמרו את הדין דלא מיחסר אלא איש פלוני אתה חייב דכיון דנתברר כל כך אין להטעותו לעשות פשרה שאילמלא היה יודע שנתברר דינו לזכות לא היה מתרצה לפשרה בשום ענין ופירש בקונטרס שכבר אמרו איש פלוני אתה זכאי ואיש פלוני אתה חייב ולשון הש"ס מוכח כן בודאי אבל קשה מאי בילוע שייך השתא אחר שנפסק הדין לגמרי ובדוחק י"ל שלא יטעו אותו לומר לו יראים אנו שמא טעינו בדין ומיהו כשמתחייבין שבועה זה או זה שרי למימר להו לעשות הבילוע כדי ליפטר מעונש שבועה(ה):

אבל אהרן. פי' כיון שלא היה דיין ולא היה הדין בא לפניו אלא לפני משה ולאו לדידיה שרי:

טחנה ואפאה. להכי נקט ואפאה לפי שיש דברים שאין מתחייבין בחלה עד לאחר אפייה ומייתי לה פרק כל שעה (פסחים דף לז.) הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין עסאן באילפס חייבין בחמה פטורין:

אלא כנגד יהודה. והא דכתיב (בראשית מט) מטרף בני עלית על מעשה דתמר שיבחו הכתוב כדמתרגמינן את אודיתא ולא כסיתא:

ונמצא חזק רודפו. פירוש לדיין כדמוכח בתר הכי הא דנקט אחד רך שאם היו שניהם חזקים השני היה מסייעו:

לא תכנים את דבריך. גבי (ד) רב ועשיר לא שייך לשון יראה שאינו ירא מפניהם אלא כלומר אל תכנים את דבריך כדי לחלוק לו כבוד:

כנגד

נגמר הדין. שאמרו איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב: **אסור לבצוע.** משבאו לדין אסור לדיינים לבצוע: **המברך.** המשבח: **אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום.** (ב) וכיון שהיה שומע מחלוקת ביניהם קודם שיבואו לפניו לדין היה רודף אחריהן ומטיל שלום ביניהן: **תורת אמת וגו'.** משתעי באהרן כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' (מלאכי ב): **הרי שגזל כו'.** ובוצע לשון גזילה דכתיב (משלי א) כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח: **כנגד יהודה.** שהיה לו לומר נחזירנו לאבינו אחרי שהיו דבריו נשמעין לאחיו: **אתאן לתנא קמא.** תנא קמא דאמר אסור לבצוע דריש ליה להאי משפט וצדקה שהיה דוד דן את הדין וחייב את החייב וראה שהיה עני מחויב ממון והיה משלם לבעל דינו מתוך ביתו: **פוטר מים ראשים מדון.** אם באת לפטור ולהשליך המריבה המשולה כמים כדלקמן(ה) ולשום שלום ביניהן: **ראשית מדון.** קודם שתשא ותתן בדין פטור אותה: **נטשהו.** ורדוף אחר השלום: **קשה.** בעל מריבה מטריח דיינין: ה"ג **שמא יתחייב חזק ונמצא רודפו.** רודף את הדיין להפך את הדין: **שיושב לפני רבו.** ובא דין לפני רבו ולא לפניו וראה התלמיד זכות לעני וחובה לעשיר ורבו טועה בדין מניין שלא יחלוק כבוד לרבו וישתוק **תלמוד כו'.** ולקמן (דף ז.) מפרש מאי משמע דלא תגורו לשון כינוס הוא: **את מי הן מעידין.** כאילו הן מעידין בהקב"ה כדאמר לקמן (דף ח.) שמטריחין אותו להחזיר ממון לבעליו: **ועמדו שני האנשים אשר להם הריב.** ואוקמינן במסכ' שבועות (דף ל.) בעדים הכתוב מדבר: **מה לי לצער הזה.** שאם אטעה איענש: **תלמוד לומר.** ביהושפט (ג) עמכם בדבר המשפט לפי מה שעם לבבכם שלבבכם נוטה בדבר כלומר כטענותיהם עמכם במשפט לפי אותן דברים תשפטו ולא תיענשו: **דאין לו לדיין.** לירא ולמנוע עצמו מן הדין: **אלא.** לפי מה שעיניו רואות לידון ויתכוין להוציאו לצדקו ולאמיתו ושוב לא יענש: **היכי דמי גמר דין.** דאמרינן לעיל שוב אין אתה רשאי לבצוע:

מצוה

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הל' ד סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סי' יב סעיף ב:

מז ב מיי' פ"א מהלכות ברכות הלכה יט וע"ש בכ"מ סמג עשין כז טוש"ע א"ח סימן קצו סעיף א:

מח ג מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הלכה ד סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סי' יב סעיף ב:

מט ד מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף א:

נ ה מיי' שם הל' ב סמג שם טוש"ע י"ד סימן רמב סעיף כב בהגה"ה וטוש"ע ח"מ סי' ט ס"ז:

נא ו מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הל' ח סמג עשין שם ולאוין רז רח טוש"ע ח"מ סי' ח ס"ב:

נב ז מיי' שם הלכה ט וסמג שם טוש"ע ח"מ סימן טו סעיף ד בהגה"ה וסעיף ה:

נג ח מיי' פכ"א מהלכות סנהדרין הלכה ג ופכ"ב הלכה ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' יב סעיף ב וסימן יז סעיף א:

תורה אור השלם

1. כִּי הִלֵּל רָשָׁע עַל תַּאֲוַת נַפְשׁוֹ וּבֹצֵעַ בֵּרֵךְ נִאֵץ יְיָ: תהלים י ג
2. לֹא תַכִּירוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט כַּקָּטֹן כַּגָּדֹל תִּשְׁמָעוּן לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תַּקְרִבוּן אֵלַי וּשְׁמַעְתִּיו: דברים א יז
3. תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ וְעַוְלָה לֹא נִמְצָא בִשְׂפָתָיו בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הָלַךְ אִתִּי וְרַבִּים הֵשִׁיב מֵעָוֹן: מלאכי ב ו
4. וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אֶחָיו מַה בֶּצַע כִּי נַהֲרֹג אֶת אָחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת דָּמוֹ: בראשית לז כו
5. אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דַּבְּרוּ אֱמֶת אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ אֱמֶת וּמִשְׁפַּט שָׁלוֹם שִׁפְטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם: זכריה ח טז
6. וַיִּמְלֹךְ דָּוִד עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיְהִי דָוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה לְכָל עַמּוֹ: שמואל ב ח טו
7. פּוֹטֵר מַיִם רֵאשִׁית מָדוֹן וְלִפְנֵי הִתְגַּלַּע הָרִיב נְטוֹשׁ: משלי יז יד
8. וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְיָ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם: דברים יט יז
9. מִזְמוֹר לְאָסָף אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט: תהלים פב א
10. וַיֹּאמֶר אֶל הַשֹּׁפְטִים רְאוּ מָה אַתֶּם עֹשִׂים כִּי לֹא לְאָדָם תִּשְׁפְּטוּ כִּי לַיְיָ וְעִמָּכֶם בִּדְבַר מִשְׁפָּט: דברי הימים ב יט ו

רבינו חננאל

ואסיק' והלכתא פשרה צריכה קנין: ואיזה משפט שיש בו שלום ויש בו צדקה הוי אומר זה ביצוע. שלום שנאמר אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם צדקה שנאמר ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו ודריש ר' זה המקרא בזה העני דן את הדין וזיכה את הזכאי חייב את החייב אע"פ שלא שילם מתוך ביתו עשה משפט וצדקה משפט לזה שהחזיר לו ממונו. וצדקה לזה שהוציא גזילה מתוך ביתו: רבי יהושע בן קרחה אומר מניין לתלמיד היושב בפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר מניין שלא ישתוק שנאמר לא תגורו מפני איש אל תכניס דבריך מפני איש פי' לא תגורו מלשון אוגר בקיץ בן משכיל כי המשפט לאלהים הוא (וידעו) ויהיו העדים יודעין לפני מי הן מעידין שנאמר ועמדו שני האנשים וקי"ל בעדים הכתוב מדבר וכן פירושו ועמדו שני האנשים והם העדים ואשר להם הריב לפני ה' ויהיו הדיינים יודעים את מי הם דנים ולפני מי הם דנים (ומי הם דנים) ומי עתיד להפרע מהן לפני מי הם דנים לפני הקב"ה שנאמר בקרב אלהים ישפוט וביהושפט כתיב ויאמר אל השופטים ראו מה אתם עושין כי לא לאדם תשפטו כי אם לה' ושמא יאמר הדיין מה לי בצער הזה ת"ל ועמכם בדבר המשפט אין לדיין אלא מה שעיניו רואות. אמר רב הלכתא כרבי יהושע בן קרחה דאמר מצוה לבצוע ותריצנה מצוה לומר

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"א], ב) [יבמות לב.], ג) רש"ל גור' הך שנאמר אחר וכן משה וכו' [וכ"א בתוספ'], ד) ב"ק צד. ע"ש, ה) משפט וצדקה לכל עמו והלא כל וכו' כצ"ל. רש"ל [וכ"א בתוספתא], ו) רש"ל מ"ז, ז) [בע"י ליתא], ח) [בס"א: אי אתה יכול לנטשו], ט) [בתוספ' איתא ר' יהושע בן לקיש אבל בריי"ף והרא"ש איתא ר' יהודה בן לקיש וכ"א בשאלתות פרש' משפטים סי' נח וכ"א בתנחומא משפטים ו], י) [שבועות ל. ע"ש בתוספות ד"ה ורואה], כ) גיר' רש"ל ואמר ר' חנין לא תכנים וכו' וכן העתיק הכ"מ פכ"ב מהל' סנהד' דין ג ולאו לא דע דבתוספ' לא נזכר ר' חנין כלל אלא הכי אי' ר"י ב"ק אומר וכו' שנא' לא תגורו מפני איש לא תכנים דבריך וכו' וכ"א בשאלתות סי' נה [ובתנחומא משפטים ו] אמנם בריי"ף והרא"ש איתא כגי' רש"ל הנ"ל, ל) ב"ב קלא., מ) נדה כ:, נ) [דף ז.], ס) היא בכור אחד לבעל מיניה, ע) [ועיין תוספות קדושין סה: ד"ה לא איברו], פ) [ועי' תוספות ב"ק סט. ד"ה חייב ותוספות ב"מ יח. ד"ה חייב],

גליון הש"ס

גמרא והא ר"ה תלמידיה דרב. עיין שבת דף קכח ע"א וש"נ:

הגהות הב"ח

(א) גמרא ועמכם בדבר המשפט אין: (ב) רש"י ד"ה אבל וכו' דכיון שהיה: (ג) ד"ה ת"ל ביהושפט ועמכם בדבר המשפט עמכם לפי מה וכו' כטענותיהם המשפט לפי: (ד) תוס' ד"ה לא וכו' גבי רבו ועשיר לא שייך:

מוסף רש"י

ברצע ברך. גזל ומברך, בוצע כמו (משלי א) בוצע בצע (ב"ק צד.). **אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות.** כדתני במס' נדה בשלהי פ"ב (כ:) רבי ראה דם בלילה וטימא, ראה ביום וטיהר, המתין שעה אחת חזר וטימא, אמר אוי לי שמא טעיתי, ומקשינן ודלמא טעה, דתניא לא יאמר הדיין אילו היה לה היה טמא, אלא אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות, והוא הדין לדבר התלוי בסברא, דאין לו אלא מה שלבו רואהו, ונפקא לן מועמכם בדבר המשפט, עמכם בדבר המשפט, אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות (רשב"ם ב"ב קלא.).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones